

YURT DIŐI YATIRIM ÜLKE PROFİLİ

A. ETİYOPYADA İŐ ORTAMI

1. İő Ortamı

Etiyopya 105,8 (2023 yılı IMF tahmini) milyonluk nüfusu ile Nijerya'dan sonra Afrika'nın en kalabalık ikinci ülkesidir. Doğu Afrika'nın en büyük ekonomisi olan Etiyopya son 10 yılda Afrika'nın en hızlı büyüyen ekonomileri arasında yerini almıştır. Bu büyüme, hükümetin altyapıya yaptığı yatırımın yanı sıra tarım ve hizmet sektörlerindeki yatırımlardan kaynaklanmaktadır. Etiyopya'nın nüfusunun %70'inden fazlası hala tarım sektöründe çalışmaktadır. Etiyopya'nın rekabete dayalı işçi ücretlerine göre çalışmaya ve eğitilmeye hazır toplam 55 milyon aktif işgücü bulunmaktadır.

Tarım sektörü ülkenin temel ekonomik geçim kaynağıdır. Tarım çok büyük oranda geleneksel yöntemler ile yapılmakta ve yıllık iklim koşullarındaki değişikliklerden etkilenmektedir. COMESA üyesi olan Etiyopya'nın 400 milyon nüfusa sahip bölge pazarına ayrıcalıklı erişim imkânı bulunmaktadır.

Gini endeksine göre Etiyopya, Dünya'da ve Afrika'da en büyük gelir eşitsizliklerinin yaşandığı ülkelerdendir. Aşırı yoksulluğu ortadan kaldırmaya yönelik ilerlemeye rağmen Etiyopya, hem hızlı nüfus artışı hem de düşük ücretler nedeniyle dünyanın en fakir ülkeleri arasında yer almaktadır.

Etiyopya'da son on yıldaki istikrarlı yüksek ekonomik büyüme, hem kentsel hem de kırsal alanlarda yoksulluğun azaltılmasında olumlu eğilimlere yol açmıştır. Ulusal yoksulluk sınırının altında yaşayan nüfusun payı 2011'de %30'dan 2016'da %24'e düşmüş ve insani gelişme göstergeleri de iyileşmiştir. Ancak hızlı büyüme kaydeden diğer ülkelerle karşılaştırıldığında kazanımlar yetersiz kalmaktadır. Ayrıca Etiyopya'nın çeşitli bölgelerindeki çatışmalar, ülkenin sağladığı ekonomik ve sosyal kalkınma ilerlemesine zarar vermiştir.

Etiyopya Hükümeti, 2020/21'den 2029/30'a kadar uzanan Yurt İçi Ekonomik Reform Gündemini temel alan 10 Yıllık Kalkınma Planı'nı başlatmıştır. Plan, geçtiğimiz on yıldaki Büyüme ve Dönüşüm Planları kapsamında elde edilen yüksek büyümenin sürdürülmesini ve daha özel sektör odaklı bir ekonomiye geçişi kolaylaştırmayı amaçlamaktadır.

Devlet, ekonomiye yoğun bir şekilde müdahildir. Devam eden altyapı projeleri arasında enerji üretimi ve dağıtımı, yollar, demiryolları, havaalanları ve endüstri parkları bulunmaktadır. Telekomünikasyon, bankacılık, sigortacılık ve enerji dağıtımı dahil olmak üzere kilit sektörlerde devletin ağırlığı olmakla birlikte son yıllarda özelleştirmeye yönelik ciddi adımlar atılmıştır. Etiyopya ekonomisini kamu sektörü liderliğindeki bir modelden özel sektör modeline dönüştürmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda, Etiyopya Telekomünikasyon Şirketi 2022 yılı içerisinde özelleştirilmiştir.

Etiyopya Hükümeti belirli ekonomik faaliyetleri yabancı yatırımcı rekabetinden korumaya yönelik bir politika sürdürmekte idi. Bu kapsamda, ithalat-ihracat, perakende ve toptan ticaret sektörlerine yabancı yatırımcıların katılımı uzun yıllar boyunca yasaktı. Ancak, yabancı yatırımcıya kapalı olan sektörlerde Etiyopya arzu ettiği gelişmeyi yakalayamamıştır.

Bu kapsamda, Etiyopya Yatırım Komisyonu (EIC) yabancı yatırımcıların daha önce sadece Etiyopya vatandaşlarına ayrılan belirli ekonomik faaliyetlerde bulunmalarına izin veren Direktifi (1001/2024 Sayılı) yayınlamıştır. Direktif ile Etiyopya'ya daha fazla doğrudan yabancı yatırımcı çekilmesi amaçlanmaktadır. Yeni direktife göre özetle:

- Daha önce yerli yatırımcılarla sınırlı olan perakende ticareti yatırımlarına artık yabancı yatırımcılar da katılabilecektir.
- İhracat açısından; yabancılar artık ham kahve, yağlı tohumlar, bakliyat, deri, orman ürünleri, kümes hayvanları ve besi hayvanlarının ihracatında faaliyet gösterebilecektir.
- İthalat açısından; yabancılar gübre ve petrol ithalatı dışındaki tüm malların ithalatını gerçekleştirebilecektir.

Bu çerçevede, daha önceden yabancıların faaliyetine izin verilmeyen sektörlerin yabancı yatırımcılara açılmasının, ülkeye doğrudan yabancı sermaye çekilmesi, iş sistemlerinin modernleştirilmesi, mal ve hizmet fiyatlarının düşürülmesi, rekabetin artırılması, ürün kalitesinin yükselmesi ve genel ekonominin canlanması bakımından önemli rol oynayacağı düşünülmektedir. Öte yandan, direktifin özellikle ihracatı düzenleyen maddelerine bakıldığında sektörü tamamen liberal hale getirmekten uzak olduğu ve yabancıların ihracat yapması için aranan şartların hafif olmadığı değerlendirilmektedir.

Etiyopya anayasasına göre, devlet tüm arazilerin sahibidir ve kiracılara uzun vadeli olarak arazileri kiralamaktadır.

Etiyopya, Afrika Kıtasının yabancı doğrudan yatırım (FDI) çeken ülkeleri arasında yerini almıştır. Çin, Etiyopya'da tüm yabancı yatırımların yaklaşık %60'ına sahip olarak birinci yatırımcı ülke konumunda yer almaktadır. Öte yanda, Hindistan, Arabistan gibi ülkeler de önemli yatırımcı ülkeler arasında bulunmaktadır.

Etiyopya'da döviz erişimde zorluklar ile karşılaşılmaktadır. Özellikle, iç savaş sonrası süreçte iş dünyasının karşılaştığı problemlerin başında döviz erişim ve şirket karlarının ülke dışına çıkarılmasında yaşanan zorluklar gelmektedir.

Öte yandan, Etiyopya'nın döviz gelirlerine başta devlet tarafından işletilen Etiyopya Havayolları olmak üzere hizmet sektörü öncülük etmekte, ardından çeşitli emtiaların ihracatı gelmektedir. Kahve ihracatı en büyük döviz kazandırıcı işlemler arasında yer almaktadır. 2023 yılında Etiyopya'nın toplam mal ihracatı gelirin yaklaşık %40'ı kahve ticaretinden gelmiştir. Susam, kesme çiçek ve bahçecilik ürünleri Etiyopya'nın ihracat kompozisyonunda önemli yer tutmaktadır.

4 milyar ABD Doları değerinde ve 2011'de yapımına başlanan Büyük Etiyopya Rönesans Barajı'nın (GERD) %90'ının tamamlanmıştır. Anılan baraj Etiyopya için büyük bir ekonomik katma değer yaratacaktır. Etiyopya Hükümeti; yıllık ulusal elektrik üretimini ikiye katlayarak 6.500 megavata kadar elektrik üretilmesini beklemektedir.

Etiyopya Hükümeti hizmet sektörüne ve bu alandan gelen gelire büyük önem vermektedir. Özellikle havayolu taşımacılığına büyük yatırımlar gerçekleştirmiştir. Etiyopya Havayolları, şu anda 36 kargo ve 100 uluslararası ve 20 ulusal insan taşımacılığı destinasyon sayısı ile Dünyanın en önemli havayolu şirketlerinden birisi haline gelmiştir.

a. İş Ortamına İlişkin Genel Göstergeler

Etiyopya Hükümeti, ihracata dayalı büyüme modeli çerçevesinde doğrudan yabancı yatırımcı (FDI) çekmeyi amaçlamaktadır. Bununla birlikte ülkenin iş yapma endeksindeki sırası gerilerde yer almaktadır. Dünya Bankası tarafından Sahra-altı Afrika Kıtası Bölgesinde en ez gelişmiş ülke statüsünde değerlendirilen Etiyopya iş yapma endeksinde 190 ülke arasında 48,0 puanla 159 uncu sırada yer almıştır. (2020)

Etiyopya'ya yatırım yapmak isteyen yabancı firmalar bir işletme ruhsatı alınmak zorundadır. Başvuru sahibine vergi numarası verilmektedir. İşletme ruhsatı almak için Etiyopya'ya sektörüne göre değişmekle birlikte 150 ila 200 bin Amerikan Doları arasında döviz getirme koşulu vardır.

Konu	DB 2020 Sıralaması	DB 2020 Skoru	DB 2019 Skoru	Değişim (Skor, %)
İş Kurma	168	71.7	70.8	0.9
İnşaat İzinleri	142	59.7	52.8	6.9
Elektrik Erişimi	137	60.1	59.7	0.4
Emlak Kaydı	142	50.9	49.7	1.2
Küçük Yatırımcıları Koruma	189	10.0	10.0	..
Vergi Ödeme	132	63.3	63.3	..
Sınır Ötesi Ticaret	156	56.0	56.0	..
Sözleşmeleri Yerine Getirme	67	62.8	62.8	..
Tasfiye Çözümü	149	30.3	30.5	0.2

b. Şirket Kurulumuna İlişkin Mevzuat

- Şirket Kurmak

Etiyopya'da şirket kuruluşu için gerekli prosedür ve yetkili kurumlar aşağıda verilmektedir.

1) Yatırım İzinleri

Yetkili Kurum: Etiyopya Yatırım Komisyonu (EIC)

Gerekli Dokümanlar: 2 Nüsha olarak verilmelidir.

- Yatırımcı veya tam yetkili temsilcisi tarafından imzalanmış olan Yatırım Başvuru Formu,
- Eğer başvuru temsilci tarafından yapılmış ise Vekâletname,

- c) Eğer başvuru bireysel yatırımcı tarafından yapılmışsa, geçerli pasaportunun ilgili sayfalarının fotokopisi ve 2 adet pasaport için kullanılan fotoğraf
- d) Şirket Sözleşmesi ve Memorandum
- e) Her bir ortağın Pasaport Bilgisi,
- f) Şirket isim ve unvanı için Sanayi Bakanlığından onay,
- g) Eğer yatırımcı gerçek kişi ise 3 adet pasaport için kullanılan fotoğraf,
- h) Eğer bir Etiyopyalı kişi veya firma ile yatırım yapılacaksa, Etiyopyalı yatırımcının Nüfus Cüzdanı örneği.

Yatırım izni üretim safhasına kadar her yıl yenilenmek zorundadır.

- Şube Açmak

Yabancı firmaların Şube Ofisi vasıtasıyla yatırım yapmak istediklerinde, şirketin Şubesini kurmak için aşağıda belirtilen belgeleri Etiyopya Yatırım Ofisine vermesi gerekmektedir.

- Yabancı Şirketin temsilcisi tarafından doldurulmuş Müracaat Formu,
- Şirketin tüzel kişiliğini doğrulayan dokümanın fotokopisi (örnek: tescil belgesi),
- Etiyopya'da Şube Ofis kurmak için Ana Şirketin yetkili organının noter tarafından onaylanmış mutabakat zaptı veya şirketin tek ortaklı olması halinde sahibi tarafından yazılmış bir mektup,
- Şirket temsilcisinin vekaletname fotokopisi,
- Şirket Temsilcisinin pasaport veya kimlik kartı fotokopisi,
- Şirketin Memorandumunun bir nüshası veya ana şirketin benzer dokümanları

- Temsilcilik Açmak

İrtibat ofisi açmak isteyen yabancı şirketlerin Müracaatlarını Ticaret ve Bölgesel Entegrasyon yapmaları gerekmektedir.

Eğer şirket ortaksız ise;

- a) İlk kayıt için şirketin temsilcisi tarafından imzalanmış Başvuru Formu,
- b) Temsilcinin Vekâletnamesi
- c) Şirketin Memorandumu
- d) Etiyopyalı ortağın Nüfus Cüzdanı fotokopisi,
- e) Yabancı Şirketin yerli yatırımcı olarak düşünülmesini sağlayacak dokümanların fotokopisi
- f) Yabancı ortakların pasaportlarının ilgili bölümlerinin fotokopisi

Etiyopya veya yurtdışında kurulu bir şirket yatırım ortağı olduğu zaman aşağıdaki dokümanlar talep edilir:

- a) Şirketin yetkili organının Noter tasdikli taahhüdü,
- b) Şirketin yasal durumunu ispatlayan belge

Eğer Şirket bir firmanın ortağı ise, aşağıdaki belgeler istenir;

- a) Şirketin ana firmanın ortağı olduğunu ispatlayan Noter tasdikli belge,
 - b) Şirketin yasal durumunu gösteren belge
- Ortaklı bir şirket ise;
- a) Şirketin temsilcisi tarafından imzalanmış Başvuru Formu
 - b) Şirketin sermayesinin ¼'ünün Bankada bloke edildiğine dair belge,

- c) Şirketin hisseleri alacağına dair tutanak ve taahhütnamesi
- d) Şirket temsilcisinin Vekaletnamesi
- e) Aynı olarak yapılacak sermaye ile ilgili Ticaret ve Sanayi Bakanlığı tarafından yetkilendirilen uzman veya kuruluşun hazırladığı rapor
- f) Şirketin memorandumı ve sözleşmesi

Ön Ticari Kayıt formu ve gerekli dokümanlar yatırım izni ile birlikte değerlendirilir. Ticari kayıt kimlik kartı yerine geçmektedir.

- Şirket feshi

Etiyopya’da şirketin feshi 4 şekilde mümkün olabilmektedir.

- Ticaret Kanununa aykırı duruma düşme: Kanunun gerekli kıldığı durumlara aykırı düşme durumunda şirket fesih edilir. Örneğin, limited şirkette bir veya daha fazla ortak şirketten ayrılırsa ve herhangi bir sebepten şirket ortağı sayısı 2’den aşağı düşerse kanuna göre otomatikman şirket fesih durumuna düşmüş olur.
- Şirketin kuruluş ana sözleşmesine aykırı duruma düşme: Ticaret Kanununun 217 (c) maddesi kapsamında şirket belli bir süre için kuruluşmuşsa, bu süre bitiminde şirket kendiliğinden fesih olmuş olur. Şirket ortakları bu süreyi aralarında anlaşarak uzatabilirler.
- Şirket Ortakları arasında anlaşma sağlanması durumunda, şirket feshedilebilir.
- Gerekçeli karar ile birlikte mahkeme tarafından şirket feshedilebilir.

c. Vergi Uygulamaları

- Genel

Etiyopya Vergi Mevzuatına göre tahsil edilen başlıca vergiler: kar veya kazanç üzerinden tahsil edilen kurumlar vergisi, katma değer vergisi, tüketim vergisi, gümrük vergisi, hasılat ya da ciro üzerinden alınan hasılat vergisi, ithalat vergisi, hisse senetleri kar payları üzerinden alınan gelir vergisi, ücret gelirleri üzerinden alınan gelir vergisi, imtiyaz, telif hakkı ve patent ücretleri üzerinden alınan vergiler ile damga vergisidir.

Vergi	Oranı (%)	Vergi Matrahı (Tax Base)
Kurumlar vergisi	%30	Vergilendirilebilir Şirket Karı
Katma Değer Vergisi	%15	Katma Değer/ Fatura Değeri
Gerçek Kişiler ile Tüzel Kişi Olmayan İşletmelerin Gelir Vergisi	- İstisna: 0- 1800 Birr Arası - % 10: 1801-7800 Birr Arası - % 15: 7801-16800 Birr Arası - % 20: 16801-28200 Birr Arası - % 25: 28201-42600 Birr Arası	İşletme Geliri

	- % 30: 42601-60000 Birr Arası - % 35: 60000 Birr Üzeri	
Tüketim Vergisi	- % 10-%100 arasında değişmekte	Ülke içinde üretilen malların üretim maliyeti ve ithal edilen malların CIF değeri esas alınmaktadır.
Gümrük Vergisi	- %0 - %35 arasında değişmekte	- İthal edilen malların CIF değeri üzerinden. - Gümrük vergisi ödememe ayrıcalığına sahip olmayan tüm kişi ve kurumlar gümrük vergisine tabidir.
Hasılat Vergisi	% 2: Ülke içinde satılan mallar, müteahhitler, biçerdöverler, traktörler ve değirmenler üzerinden verilen hizmetler - % 10: Hizmetler	Hasılat vergisinin hesaplanmasında verilen hizmetlerin veya satılan malın brüt fatura değeri esas alınmaktadır.
İthalat Vergisi	- %3 - % 2: Tüzel kişiliğe sahip kuruluşlar, devlet kurumları, kar amacı olmayan özel müesseseler	İthal edilen malların CIF değeri üzerinden
Gelir Vergisi	- İstisna: 0-150 Birr Arası - % 10: 151-650 Birr Arası - % 15: 651-1400 Birr Arası - % 20: 1401-2350 Birr Arası - % 25: 2351-3550 Birr Arası - %30: 3551-5000 Birr Arası	- Aylık Brüt Maaş Üzerinden - 12 ayda devamlı veya aralıklı olarak 183 günden fazla Etiyopya’da yaşayan bir yabancı işçi, tüm vergi dönemi için sakın kabul edilir ve Etiyopya

	- % 35, 5000 Birr Üzeri	Vergi Mevzuatına göre vergilendirilir
Hisse Senetleri Kar Payları Üzerinden Ödenen Gelir Vergisi	% 10	Anonim Şirketler ile Limited Şirketlerden kar payı elde eden kişilerin elde ettikleri kar payları
İmtiyaz, Telif Hakkı ve Patent Ücretleri Üzerinden Alınan Gelir Vergisi	%5	Elde edilen bu tür gelirler üzerinden
Madencilik Gelir Vergisi	%35 Küçük veya büyük ölçekte üzerinden %35 gelir vergisine tabidir	Madencilik lisansına sahip olan madencilerin Vergilendirilebilir Gelirleri Üzerinden
Sermaye Kazançları Vergisi	İstisna: 0-10000 Birr Arası - % 15: 10000 Birr Üzeri.	Şehirlerdeki konutlar ile tahvil ve hisse senedi satışlarından elde edilen Sermaye Kazançları Üzerinden
Kira Gelirleri Vergisi	- İstisna: 0-1800 Birr Arası - % 10: 1801-7800 Birr Arası - % 15: 7801- 16800 Birr Arası - % 20: 16801- 282000 Birr Arası - % 25: 28201- 42600 Birr Arası - % 30: 42601- 600000 Birr Arası - % 35, 60000 Birr Üzeri	Yıllık Kira Geliri
Damga Vergisi	%1- Menkul Kıymetler, İş Sözleşmeleri %2- Mülkiyet Tescili	Konu Olan Bedel değeri Üzerinden

-Kurumlar vergisi: Kurumlar ve şirketler elde ettiği karın %30 unu kurumlar vergisi veya işletme gelir vergisi olarak öderler.

-Katma Değer Vergisi: Katma değer vergisi, ithal edilen mal ve hizmetler ile vergi mükellefleri tarafından gerçekleştirilen her bir ticari işlemin fatura değerinin % 15 i dir. Yıllık toplam hasılatı 500000.- Etiyopya Birr'ını (yaklaşık 50000 dolar) aşan işyerleri katma değer vergisine tabidir.

-Tüketim Vergisi: ülke içinde üretilen ve belirlenen mallar ile ithal edilen mallar tüketim vergisine tabidir. Verginin hesaplanmasında ülke içinde üretilen malların üretim maliyeti ve ithal edilen malların CIF değeri esas alınmaktadır. Tüketim vergisi oranı, üretilen veya ithal edilen malların türüne göre %10 ile %100 arasında değişmektedir.

-Gümrük Vergisi: Gümrük vergisi ödememe ayrıcalığına sahip olmayan tüm kişi ve kurumlar gümrük vergisine tabidir. Gümrük vergisinin oranı %0 ile %35 arasındadır.

-Hasılat Vergisi: ülke içinde satılan mallar ile verilen hizmetlerin bedelinin %2 sidir. Verilen hizmetler, müteahhitleri, biçerdöverleri, traktörleri ve değirmenleri kapsamaktadır. Diğer hizmetler %10 hasılat vergisine tabidir. Hasılat vergisinin hesaplanmasında verilen hizmetlerin veya satılan malın brüt fatura değeri esas alınmaktadır.

-İthalat Vergisi: Bu vergi ithal edilen malların CIF değeri üzerinden %3 olarak tahsil edilmektedir. Tüzel kişiliğe sahip kuruluşlar, devlet kurumları, kar amacı olmayan özel müesseseler brüt ödemeleri üzerinden %2 ithalat vergisine tabidir.

- Gelir Vergisi: Ücret geliri elde eden herkes elde ettiği gelir üzerinden %10 ile %35 arasında gelir vergisine tabidir. 150 Birr'a kadar olan aylık ücret geliri vergiden muaftır. 151-650 Birr arası %10, 651-1400 Birr arası %15, 1401-2350 Birr arası %20, 2351- 3550 Birr arası %25, 3551-5000 arası %30, 5000 üzeri %35 vergiye tabidir. 12 ayda devamlı veya aralıklı olarak 183 günden fazla Etiyopya'da yaşayan bir yabancı işçi, tüm vergi dönemi için sakın kabul edilir ve Etiyopya Vergi Mevzuatına göre vergilendirilir.

-Gerçek Kişiler ile Tüzel Kişi Olmayan İşletmelerin Gelir Vergisi: Yıllık olarak 1800 Birr 'e kadar işletme gelirleri gelir vergisinden muaftır. 1801-7800 Birr arası %10, 7801-16800 Birr arası %15, 16801-28200 Birr arası %20, 28201-42600 Birr arası %25, 42601-60000 Birr arası %30 ve 60000 Birr üzeri işletme geliri %35 gelir vergisine tabidir.

-Hisse Senetleri Kar Payları Üzerinden Ödenen Gelir Vergisi: Anonim Şirketler ile Limited Şirketlerden kar payı elde eden kişilerin elde ettikleri kar payları %10 gelir vergisine tabidir.

İmtiyaz, Telif Hakkı ve Patent Ücretleri Üzerinden Alınan Gelir Vergisi: Elde edilen bu tür gelirler %5 vergiye tabidir.

-Madencilik Gelir Vergisi: Küçük veya büyük ölçekte madencilik lisansına sahip olan madenciler Vergilendirilebilir gelirleri üzerinden %35 gelir vergisine tabidir.

Sermaye Kazançları Vergisi: şehirlerdeki konutlar ile tahvil ve hisse senedi satışlarından elde edilen gelir üzerinden %15 sermaye kazançları vergisi ödenir. Yıllık 10000.- Birr'i aşmayan sermaye gelirleri vergiden muaftır.

-Kira Gelirleri Vergisi: Yıllık 1800.- Birr kira geliri vergiden muaftır. 1801- 7800.- Birr arası yıllık kira geliri %10, 7801-16800.- Birr arası kira geliri %20, 16801-28200.- Birr arası kira geliri %20, 28201- 42600.- Birr arası kira geliri %25, 42601-60000.- Birr arası kira geliri %30, 60000.- Birr üzeri yıllık kira gelirleri %35 gelir vergisine tabidir.

-Damga Vergisi: Bu verginin oranı genelde menkul kıymetlerin değeri üzerinden %1 dir. İş sözleşmelerinde vergi oranı ücretin %1 i dir. Mülkiyet tescilinde ise vergi oranı değerin %2 si dir.

d. Sosyal Güvenlik Uygulamaları

Etiyopya’da sosyal Güvenlik Sistemi polis ve askeri personel ve kamu iktisadi teşebbüslerinde çalışan işçiler dahil olmak üzere sadece tüm çalışanları kapsamaktadır. Çalışanların esas aylığının %4 ‘ü sigorta primi olarak kesilmektedir. Yaşlı Emekliliği, erken emeklilik ve malulen emeklilik olmak üzere üç türlü emeklilik uygulaması vardır.

-Yaşlı Emekliliği: bir kişinin yaşlı emekliliğinden yararlanabilmesi için 60 yaşını doldurmuş olması, en az 10 yıl çalışması ve 10 yıl sigorta primi ödemesi gerekmektedir.

-Erken Emeklilik: bir sivil personelin erken emekli olabilmesi için 55 yaşını doldurması ve en az 25 yıl sigorta primi ödemesi şarttır. bir askeri personelin emekli olabilmesi için 45-55 yaş arasında olması (rütbesine bağlı olarak) ve en az 10 yıl sigorta primi ödemesi gerekmektedir.

-Malulen Emeklilik: sigortalı bir kişinin malulen emekli olabilmesi için normal çalışma gücünü kaybettiği tespit edilmiş olmalıdır. Ayrıca, en az 10 yıllık hizmet ve prim ödeme gününe sahip olmalıdır.

-Ölen Sigortalının Hayatta Kalan Yakınlarına Bağlanan Emekli Aylığı: eğer bir şahıs öldüğünde emekli ise veya yaşlı emekliliği için şartları uygunsa hayatta kalan eş’e ve 18 yaşından küçük çocuklara emekli maaşı bağlanır.

Yaşlı emekliliğinde emekli aylığı, emekli olmadan önceki son üç yılda sigortalının ortalama aylık esas ücretinin %30 una eşittir. 10 yılı aşan her bir hizmet yılı için asker sigortalının ortalama aylık maaşının %1.5 ‘i , sivil sigortalının ortalama aylık maaşının %1.125’i emekli aylığına eklenir. Yaşlı emeklilikte en az emekli maaşı 100.- Birr’dır. En fazla emekli maaşı ise, sigortalının ortalama aylık esas ücretinin %70’idir.

Erken emeklilik aylık tutarının hesaplanması, yaşlı emeklilik aylık tutarının hesaplanması gibidir. Aylık miktarları her 5 yılda bir Bakanlar Kurulu tarafından ayarlanabilir.

Malulen emeklilikte emekli aylığı, maluliyet başlamadan önceki son 3 yılda sigortalının ortalama aylık esas ücretinin %30’una eşittir. 10 yılı aşan her bir hizmet yılı için asker sigortalının ortalama aylık maaşının %1.5’i, sivil sigortalının ortalama aylık maaşının %1.125’i emekli aylığına eklenir. En fazla malulen emekli aylığı, sigortalının ortalama aylık esas ücretinin %70’idir. Malulen emekli aylıkları her 5 yılda bir Bakanlar Kurulu tarafından ayarlanabilir. Ölen sigortalının hayatta kalan yakınlarına ödenen aylık miktarı, ölen

sigortalının emekli aylığının %50'sidir. Evlenme halinde bu ödemeye son verilir. Her yetim, ölenin emekli aylığının %20'sini alır. Hem annesini hem de babasını kaybeden yetim, emekli aylığının %30'unu alır.

-Muhtaç Anne ve Baba Emekli Aylığı: her bir muhtaç anne veya babaya ölenin emekli aylığının %15'i; hayatta kalan diğer uygun kişiler olmaması halinde ölenin emekli maaşının %20'si ödenir. Bu ödemeler, her 5 yılda bir Bakanlar Kurulu tarafından ayarlanabilir.

-Hastalık ve Doğum Halinde Ödemeler: İş mevzuatına göre, işveren hasta olması halinde bir işçiye 3 aya kadar ücretli izin verir. Birinci ay ücretin %100'ü ödenir; daha sonraki aylar ücretin %50'si ödenir. İşveren, çocuk doğduktan sonra anneye 45 güne kadar ücretli annelik izni verir. 45 gün bittikten sonra duruma bağlı olarak ücretli annelik izni uzatılabilir.

-İş Kazası Sırasında Geçici Olarak Çalışma Gücünü Yitirme Hali: çalışma gücünü kaybetme derecesine bağlı olarak sigortalının aylık ortalama ücreti 5 yıllık süreyle çarpılır elde edilen rakamın %45'i bir kerede ödenir. Bu ödemeler her 5 yılda bir Bakanlar Kurulu tarafından ayarlanabilir.

-İş Kazası Sırasında Sürekli Olarak Çalışma Gücünü Yitirme Hali: Sürekli malullük emekli aylığı miktarı, çalışma gücünü kaybetme derecesine göre , sigortalının aylık esas ücretinin %45 ile %70 arasında değişmektedir. Eğer malulen emeklilik aylığının miktarı, sigortalının yaşlı emekliliğe göre hak ettiğinden daha az veya eşit ise, o zaman sigortalının aylık esas ücretinin en fazla %70'ine kadar yaşlı emeklilik aylığı ödenir. Ödemeler her 5 yılda bir Bakanlar Kurulu tarafından ayarlanabilir. Sigorta primlerinin oluşturduğu fon iş kazaları nedeniyle yapılan ödemelerin finansmanında da kullanılmaktadır.

2. Potansiyel Yatırım Alanları

Etiyopya'nın yatırım alanında en büyük avantajı çalışmaya elverişli genç nüfusedir. Bu kapsamda, tekstil ve tarım gibi emek yoğun sektörler potansiyel yatırım alanlarının başında gelmektedir. Diğer yandan, Etiyopya'nın önemli bir kısmı madencilik alanında henüz keşfe dahi açılmamıştır.

Etiyopya Yatırım Komisyonu (EIC); tarım, madencilik, tekstil, bilişim ve turizm alanlarını ülkenin öncelikli yatırım alanları olarak belirlemiştir.

Etiyopya, endüstriyel parkların geliştirilmesine politik öncelik vermektedir. Bu kapsamda, mevcut endüstriyel parkları üretim ve ihracat üssü yapmayı hedeflemektedir.

Tarım ve Hayvancılık

Geniş tarım arazileri, elverişli iklim, su ve verimli toprak kaynakları bir araya gelerek Etiyopya'yı tarım sektöründe bir yatırım merkezi haline getirmektedir. Afrika boynuzunda bulunan Etiyopya, Afrika ve Orta Doğu arasında kavşak noktasında yer almaktadır. Deniz seviyesinden eksi 148 metreyle artı 4.620 metre arasında değişen bir coğrafyası vardır. Her yüksekliğin kendine ait tarımsal ve biyolojik potansiyeli mevcuttur. Kış şartlarının yaşanmadığı Etiyopya'da tarım üretimi için iklim şartları çok müsaittir.

Etiyopya arazisinin 74,3 milyon hektarı tarıma uygundur. Ancak, modern anlamda tarım üretimi mevcut değildir. Özellikle kaliteli tohum, gübreleme ve modern tarım yöntemleri ile bir çok üründe hem iç piyasa hem de çevre ülkeler için üretim yapılabilir.

2023 yılında Etiyopya'nın toplam ihracatının %40'a yakını kahveden gelmektedir. Ayrıca, susam ve diğer yağlı tohum ihracatı da önemli yer tutmaktadır.

Bununla birlikte, özellikle, Etiyopya çiçekçilik sektöründe son yıllarda bir atılım yapmakta ve anılan alanda ihracatını da artırmaktadır. Etiyopya Havayolları'nın kargo hizmeti ile Etiyopya'da üretilen kesme çiçekler Avrupa ülkelerine hızlı bir şekilde ihraç edilmektedir.

Etiyopya Tarım Bakanlığı'nın 2022 verilerine göre; Etiyopya, 70 milyon sığır, 42 milyon koyun, 52 milyon keçi, 8 milyon deve ve 56 milyon tavukla Afrika'nın en büyük hayvan nüfusuna sahip ülkesidir. Etiyopya, Afrika Kıtası'nda en çok büyük ve küçükbaş hayvana sahip ülkedir. Ülkenin canlı hayvan potansiyeli dikkate alındığında, et ve et ürünleri işleme, mezbaha ve kesimhane yatırımları için ülkeyi cazip hale getirmektedir. Etiyopya'da karkas etin fiyatı yıl içinde ve bölgeden bölgeye değişmekle birlikte genel olarak Türkiye'ye göre çok uygun fiyatlıdır.

Bal üretimi konusunda Etiyopya yüksek potansiyele sahiptir bununla birlikte geleneksel yöntemler ile yapılması sebebiyle verim düşüktür.

Kesme Çiçek, Kahve, Pamuk, Yağlı Tohumlar, Baklagiller ürün gruplarından Etiyopya, kıtada büyük ve en çeşitli tarımsal yatırım fırsatlarından birini sunmaktadır.

Deri ve Deriden olma Diğer Ürünler

Etiyopya, deri endüstrisinde yüksek potansiyele sahiptir. Özellikle tekstil ürünleri ve spor eldivenleri alanında kullanılmak üzere uluslararası deri piyasasından çok yüksek seviyede talep görmektedir Etiyopya Tarım Bakanlığı'nın 2022 verilerine göre; Etiyopya'da 70 milyon sığır, 42 milyon koyun, 52 milyon keçi, 8 milyon deve bulunmaktadır.

Etiyopya'da mevcut deri endüstrisinde faaliyet gösteren firmalar yarı işlenmiş derilerden ayakkabı üstü, deri elbise, deri cüzdan endüstriyel eldivenler gibi ürünler üretmekte ama potansiyelin altında kalmaktadır. Mevcut durumda 32 deri tabakhanesi bulunmakta, 500 milyon m2 bitmiş deri üretme imkanı bulunmaktadır. 24 adet orta ve büyük ölçekli ayakkabı fabrikası, yılda ortalama 15 milyon çift ayakkabı üretmektedir. Ülkede yerleşik 30 tekstil ve benzeri ürünler üreten fabrika bulunmaktadır. Ayrıca kuruluş sermayesi 50 – 10.000 ABD Doları arasında değişen 398 küçük ölçekli deri üreticisi firmalar bulunmaktadır.

Deri ürünlerinin en çok ihraç edildiği ülkeler İtalya, Çin, İngiltere, ABD ve Hindistan'dır.

Tekstil ve Konfeksiyon Ürünleri

Etiyopya, işgücü maliyetleri açısından avantajlı bir ülkedir. İşçi ücretleri Pakistan, Çin, Vietnam, Tayland, Bangladeş gibi tekstil alanında önde gelen uzak doğu ülkelerinin yarısından daha azdır. Ayrıca ülkede uzun zamandır tekstil üretimi gerçekleştirildiği için işgücü bu alanda uzmanlaşmıştır.

2022 yılına kadar Afrika Büyüme ve Fırsat Kanunu (AGOA) çerçevesinde Etiyopya bu ürünlerini ABD pazarına gümrüksüz sev ederken, 2022 yılı itibariyle Etiyopya'nın AGOA'dan çıkarılması sektörü olumsuz etkilemiştir.

Bu alanda yatırım avantajları;

- Ucuz işgücü,
- Ucuz enerji
- Yeterli seviyede su kaynakları
- Orta Doğu pazarlarına yakınlık
- Yüksek iç Pazar potansiyeli
-

Toray Int, Calzidonia, H&M, J.C. Penny, Kid Interior, AGI Group, Superior Uniform, Decathlon ve Devcot gibi uluslararası tekstil firmaları çoğu ürünlerini Etiyopya'dan temin etmektedir.

Enerji

Etiyopya'nın artan enerji ihtiyacı vardır. Bununla birlikte mevcut enerji yatırımları ülkenin ihtiyacını karşılamada yetersizdir. Ülkedeki hane halkının yaklaşık %40'nın elektrik enerjisine erişimi bulunmamaktadır

Nil nehrinin ana kollarından (mavi nil) birinin doğduğu ülke olan Etiyopya'da su kaynakları hidro-elektrik yatırımı için çok uygun olup, özellikle ABD ve AB ülkeleri bu alanda çalışmalara başlamışlardır.

Diğer önemli bir Enerji Yatırım alanı jeotermaldir. Bu alanda hem ABD hem Japonya Etiyopya'nın değişik bölgelerindeki jeotermal alanlarda işletme lisansını almıştır.

Güneş Enerjisi, Etiyopya'nın sahip olduğu iklim yapısından dolayı diğer bir önemli yatırım alanıdır. Ancak mevcut durumda güneş enerjisi alanında kurulu güç yok denecek kadar azdır.

Enerji Yatırımlarındaki en büyük sorun; alımın sadece devlet tarafından yapılması ve henüz düzenli bir Alım garantisi fiyatının oluşmamasıdır. Ayrıca, Etiyopya'nın enerji yatırımı alanındaki mevzuatı şeffaflıktan uzaktır.

Madencilik

Etiyopya Madencilik Bakanlığı'na göre ülkede önemli miktarda altın, titanyum, platinyum, nikel, potasyum, ve soda yatakları vardır. Ayrıca mermer, granit, kalker, kalay, alçıtaşı, değerli taş, demir cevheri, kömür, bakır, silis, diyetomit madenleri de mevcuttur. Öte yandan Etiyopya Hükümeti madencilik alanını öncelikli yatırım alanları içerisine dahil etmiştir. Bu kapsamda 2023 yılında özellikle Birleşik Arap Emirlikleri, Avustralya, Hindistan ve Çin'den maden firmalarının Etiyopya'ya ilgi gösterdiği görülmüştür. Madencilik alanındaki yatırımlardan Etiyopya Maden Bakanlığı sorumludur.

Bununla birlikte, ülkenin transport alt yapısının yetersizliği ve taşrada zaman zaman hükümet kolluk kuvvetlerinin hâkimiyetinin zayıflığı madencilik alanında en temel sorunlardandır.

B. YABANCI YATIRIM MEVZUATI VE YATIRIM TEŞVİKLERİ

1. Yabancı Yatırımlara İlişkin Ülke Mevzuatı

a. Genel

Yabancı Yatırımlar Mevzuatına göre bir yabancı yatırımcı ya tek başına şirket kurar ya da yerli bir ortak (kamu veya özel sektör) ile şirket kurarak faaliyet gösterebilir. Yabancı yatırımcı firmayı Anonim Şirket (Share Company-SC) veya Özel Limited Şirket (Private Limited Company-PLC) olarak kurabilir. Anonim şirket olarak kurulabilmesi için şirket kurucu sayısının en az 5 olması gerekmektedir. PLC olarak şirketi kurulabilmesi için, şirket kurucu sayısının en az 2 en fazla 50 olması gerekmektedir.

Bir yabancı yatırımcının tek başına sahip olduğu her bir proje için minimum sermaye nakdi 200.000.-ABD Dolarıdır. Yabancı yatırımın, basım, iş yönetimi ve danışmanlık, proje hazırlanması, muhasebe ve denetim, mimarlık ve mühendislik hizmetleri alanlarında yapılması halinde proje başına minimum sermayenin nakdi 100.000.- ABD Doları olması gerekmektedir. Bir yabancı yatırımcının yerli ortakla kurduğu ortaklıkta proje başına minimum sermaye nakdi 150.000.- ABD Dolarıdır. Eğer yabancı yatırımcı üretiminin en az %75'ini ihraç ederse veya elde ettiği kar ile kar payını tekrar yatırıma dönüştürürse, bu yabancı yatırımcı için sermaye şartı aranmamaktadır.

Yabancı yatırımcının getirmesi gereken minimum sermaye tutarının tamamının nakit olarak getirilmesi hükme bağlanmıştır.

Etiyopya'nın yeni kurmaya başladığı Sanayi Parklarında yatırım yapılması halinde ilave teşvikler sağlanmaktadır. Sanayi Parklarında kapalı alan kiralanabilmektedir. Şu ana kadar Bahirdar, Kombolcha, Mekele ve Diredawa, Bole Lemi I, Bole Lemi II ve Hawassa Sanayi Parkları faaliyete geçirilmiştir.

Sanayi Parklarında yer kiralari kapalı alan olarak 2 USD/metrekaare/ay olarak uygulanmaktadır. Bu alanlardaki yatırımlara kredi kolaylığı (yatırımın %70'i oranında kredi kullanabilme) ve Kurumlar Vergisi Muafiyeti daha fazla tanınmaktadır.

Tablo 11. Yabancı Yatırımcı için Minimum Ödenmiş Sermaye Şartları

Ortaklık İçeriği	Türü	Sermayenin	Minimum Ödenmiş Sermaye Tutarı	Sermayenin İçeriği
Tek Başına			200.000 \$ 100.000 \$ / Basım, iş yönetimi ve danışmanlık, proje hazırlanması, muhasebe ve denetim, mimarlık ve mühendislik hizmetleri, teknik test ve analizler	Nakdi
Yerel Ortak ile			150.000 \$	Nakdi
Mevcut Yatırımcının ilave veya yeni Yatırımı			0 \$/ üretiminin en az %75'ini ihraç edilirse veya elde ettiği kar ile kar payını tekrar yatırıma dönüştürürse	Nakdi

Üye ülkelerde yatırım yapan şirketlerin ticari olmayan risklerine karşı garanti veren Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansına (MIGA), Devletler ve Diğer Devletlerin Vatandaşları Arasında Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözümü için Uluslararası Merkeze (ICSID) ve Dünya Fikri Mülkiyet Organizasyonuna üye olan Etiyopya yabancı yatırımları garanti etmek ve korumakla yükümlüdür.

Etiyopya ayrıca Türkiye de dâhil çok sayıda ülke ile karşılıklı olarak Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması ile Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşmalarını imzalamış bulunmaktadır. Bir yabancı yatırımcının Devlete, Etiyopya vatandaşlarına ve diğer yerli yatırımcılara ayrılmış bulunan alanlar dışındaki bütün alanlarda yatırım yapmasına izin verilmektedir.

Devlet Tekelinde Olan Yatırım Alanları

- Ulusal şebeke sistemiyle elektrik enerjisinin tedariki ve aktarımı
- Posta hizmetleri (kurye servisi hariç)
- 20 yolcunun üzerinde kapasitesi olan uçaklarla yapılan iç hava taşımacılığı

Devlet ile Ortak Yatırım Yapılabilecek Alanlar

- Silah ve Mühimmat

Yerli Yatırımcılar İçin Ayrılmış Yatırım Alanları

a-) Etiyopya uyruklu olsun veya olmasın yerli yatırımcılara tahsis edilmiş yatırım alanları:

- 1. sınıf olarak belirtilenler dışındaki inşaat şirketleri
- Derilerin tabaka (kabuk) düzeyine kadar tabaklanması
- Tekstil Aksesuarları
- Yıldızlı olmayan oteller, moteller, pansiyonlar, çayhaneler, kahvehaneler, barlar, gece kulüpleri, uluslararası ve uzmanlaşmış (specialized) restoranlar dışındaki restoranlar
- Seyahat acentaları, ticaret komisyon acentaları, bilet satış servisleri
- Araba kiralama ve taksi ulaşım servisleri
- Ticari karayolu ve ülke içi su ulaştırma hizmetleri
- Berber dükkanları, güzellik salonları, demirci atölyelerinin tedariki ve terzilik hizmetleri (giysi fabrikaları hariç)
- Bina bakım ve onarımı, taşıt araçlarının bakımı
- Çimento Üretimi
- Kil ve çimento ürünleri üretimi
- Bıçkı kesimhaneler ve kereste yapan ürünler
- Gümrük komisyon hizmetleri
- Ana Okulu ve İlköğretim Hizmetleri
- Sermaye Malları Kiralanması
- Müzeler, tiyatrolar ve sinema salonu işletmeleri
- Matbaacılık

b-) Etiyopya vatandaşlarına ayrılmış yatırım alanları:

- Bankacılık ve sigortacılık
- Seyahat ve gemi acenta servisleri

- Radyo ve televizyon yayıncılığı
- Avukatlık ve Yasal danışmanlık hizmetleri
- Geleneksel Doğal İlaç Üretimi ve Hazırlanması
- Reklam, Tanıtım ve Çeviri İşleri 6
- 20 yolcuya kadar kapasitesi olan uçakları kullanan hava ulaşım hizmetleri

b. Yabancı Sermayeye Yönelik Kısıtlamalar

i)Yabancıların Gayrimenkul Edinmeleri

ii)Yabancıların Gayrimenkul Edinmeleri: Yabancıların gayrimenkul edinmeleri yasaktır.

iii)Yabancı Sermayeli Şirketlere Uygulanan Ayrımcılıklar: Yerli firmalar her zaman yabancı firmadan bir adım öndedir. İhtilaf halinde yerli firmalar daha avantajlıdır. Yabancı firmalar ülke içinde üretmedikleri herhangi bir malın ülkede ticaretini yapamaz. Ancak ülke içinde ürettikleri malın ticaretini yapabilirler.

Etiyopya Yatırım Komisyonu (EIC) yabancı yatırımcıların daha önce sadece Etiyopya vatandaşlarına ayrılan belirli ekonomik faaliyetlerde bulunmalarına izin veren Direktifi Nisan 2024'te (1001/2024 Sayılı) yayınlamıştır. Yeni direktife göre özetle:

- Daha önce yerli yatırımcılarla sınırlı olan perakende ticareti yatırımlarına artık yabancı yatırımcılar da katılabilecektir.
- İhracat açısından; yabancılar artık ham kahve, yağlı tohumlar, bakliyat, deri, orman ürünleri, kümes hayvanları ve besi hayvanlarının ihracatında faaliyet gösterebilecektir.
- İthalat açısından; yabancılar gübre ve petrol ithalatı dışındaki tüm malların ithalatını gerçekleştirebilecektir.

2. Yatırım Teşvik Mevzuatı

Etiyopya'da yabancı ve yerli yatırımcılara yönelik yatırım teşvikleri iki ana başlıkta uygulanmaktadır.

2.1. MALİ TEŞVİKLER:

2.1.1. Gümrük Vergisi Muafiyeti:

-İmalat, tarım, tarım endüstrileri, elektrik üretim, dağıtım ve iletim, bilgi iletişim teknolojileri, turizm, müteahhitlik, eğitim/öğretim, yıldızlı otelcilik sektörü, belli bir alanda ihtisaslaşmış restoran, mimarlık ve teknik müşavirlik hizmetleri, teknik test ve analiz, yatırım malı kiralama faaliyetleri, sıvılaşmış petrol gazı (LPG) ve ithalatı alanlarında gerçekleştirilecek yeni yatırımlar ve mevcut projelerin geliştirilmesi kapsamında yerli ve yabancı tüm yatırımcılara uygulanmaktadır.

- Üretim tesisi, makina, teknik ekipman ve inşaat malzemeleri gibi yatırım malları, gümrük vergileri ve ithalattan kaynaklanan diğer tüm vergilerden muaftır.

-Yatırım amaçlı ithal edilen sermaye malının gümrük vergisinden muaf tutulmuş olma şartıyla yatırımcıların ithal ettiği sermaye malının yedek parçaları, sermaye malı değerinin %15'ine kadar gümrük vergisinden muaftır.

- Gümrük vergisi muafiyeti tanınan bir yatırımcı tarım ve imalat sektörlerinde yatırım yapmış ise süresiz; diğer sektörlerde yatırım yapmış ise 5 yıl süreyle sermaye gümrük vergisinden muaftır.

- İç piyasadan sermaye malları ve inşaat malzemeleri üreticilerinden bu ürünleri temin eden gümrük muafiyeti imtiyazı tanınmış bir yatırımcının benzer ürünlerin üretiminde girdi olarak kullanılan hammadde ve bileşenler için ödenen gümrük vergileri iade edilecektir.

- Gümrük ve diğer ithalat vergilerinden muaf olarak ithal edilen yatırım malları aynı ayrıcalıktan yararlanan bir başka yatırımcıya da transfer edilebilmektedir.

Gümrük vergisi muafiyeti tanınan yatırım alanları (Yabancı yatırımcılar için):

1. İmalat
- Gıda endüstrisi - İçecek endüstrisi - Tekstil ve tekstil ürünleri endüstrisi - Deri ve deri ürünleri endüstrisi - Orman ürünleri endüstrisi - Kağıt ve kağıt ürünleri endüstrisi - Kimya ve kimya ürünleri endüstrisi - Temel ilaçlar ve ilaç preparatları endüstrisi - Lastik kauçuk ve plastik ürünler endüstrisi - Metal olmayan diğer mineral ürünleri endüstrisi - Basit metal endüstrisi - Yarı mamül metal ürünleri endüstrisi - Bilgisayar, elektronik ve optik ürünler endüstrisi - Elektrik ürünleri endüstrisi - Makina ve ekipmanları endüstrisi - Entegre tarımsal üretim endüstrisi - Araç, treyler ve yarı römork endüstrisi - Ofis ve ev mobilyası endüstrisi - Diğer ekipmanların üretimi endüstrisi
2. Tarım
- Mahsül üretimi - Hayvan üretimi - Karışık (mahsül ve hayvan) üretimi - Ormancılık
3. Bilgi İletişim Teknolojileri

4. Elektrik Enejisi üretim, iletim ve arzı
5. Turizm ve otelcilik
- Yıldızlı otel, tatil yeri, motel, pansiyon ve restoran - Birinci derece tur operatörlüğü
6. Müteahhitlik
- Müteahhitlik - Birinci derece su kuyusu ve maden arama faaliyetleri
7. Eğitim ve öğretim
- Kendi eğitim/öğretim binasının inşası ile orta ve yüksek öğretim - Spor dahil teknik ve mesleki eğitim
8. Kendi hastane inşası ile sağlık hizmeti
9. Teknik test ve analizlere dayalı mühendislik ve mimar hizmetleri
10. LPG ve bitumen ithalatı

2.1.2. Gelir Vergisi Muafiyeti:

Yatırım yerine ve özgül aktivite olup olmadığına bağlı olarak imalat, endüstriyel tarım, elektrik üretim, iletim ve arzı ve bilgi iletişim teknolojileri alanlarında faaliyet gösteren yatırımcılar 1 ile 9 yıl arasında değişen sürelerle göre gelir vergisinden muaf tutulmaktadır.

Gelir vergisi muafiyeti tanınan yatırım alanları:

Yatırım Alanları	Addis Ababa ve Oromiya Özel Bölgesi	Diğer Bölgeler
1. İmalat		
Gıda endüstrisi	1-5 yıl	2-6 yıl
İçecek endüstrisi	1-3 yıl	2-4 yıl
Tekstil ve tekstil ürünleri endüstrisi	2-5 yıl	3-6 yıl
Deri ve deri ürünleri endüstrisi (bitiş seviyesinin altı deri tabaklaması işleri hariç)	2-5 yıl	3-6 yıl
Orman ürünleri endüstrisi	2 yıl	3 yıl
Kağıt ve kağıt ürünleri endüstrisi	1-5 yıl	2-6 yıl

Kimya ve kimya ürünleri endüstrisi	2-5 yıl	3-6 yıl
Temel ilaçlar ve ilaç preparatları endüstrisi	4-5 yıl	5-6 yıl
Lastik kauçuk ve plastik ürünler endüstrisi	1-4 yıl	2-5 yıl
Metal olmayan diğer mineral ürünleri endüstrisi	1-4 yıl	2-5 yıl
Basit metal endüstrisi (maden arama hariç)	3-5 yıl	4-6 yıl
Yarı mamül metal ürünleri endüstrisi (makina ve ekipmanları hariç)	1-3 yıl	2-4 yıl
Bilgisayar, elektronik ve optik ürünler endüstrisi	2-4 yıl	3-5 yıl
Elektrik ürünleri endüstrisi	2-4 yıl	4-5 yıl
Makina ve ekipmanları endüstrisi	5 yıl	6 yıl
Araç, treyler ve yarı römork endüstrisi	2-5 yıl	3-6 yıl
Ofis ve ev mobilyası endüstrisi (Seramikten olma ürünler hariç)	1-4 yıl	2-5 yıl
Diğer ekipmanların üretimi endüstrisi (takı ve benzeri ürünler, müzik aletleri, spor ekipmanları, oyun, oyuncak ve benzer ürünler)	1 yıl	2 yıl
Entegre tarımsal üretim endüstrisi	4 yıl	5 yıl
2. Tarım		
Tarımsal üretim (lif, orta vade baharatlar, aromatic ve tıbbi bitkiler, uzun ömürlü meyvalar, tarımsal ürün içecekleri, ve diğer Addis Ababa ve civarındaki uzun ömürlü mahsuller hariç)	2-3 yıl	3-4 yıl

Hayvansal ürün üretimi (vahşi hayvan çiftliği, Addis Ababa ve civarındaki süt, yumurta ve benzer ürünlerin üretimi hariç)	2-3 yıl	3-4 yıl
Karışık (Hayvan ve toprak mahsülleri) üretim	3 yıl	4 yıl
Bilgi İletişim Teknolojileri	4 yıl	5 yıl
Elektrik üretim, dağıtım ve arzı	4 yıl	5 yıl

Yukarıda belirtilen teşviklere ek olarak, Gambella; Benshangul/Gumuz, Afar (Awash ırmağının 15 kilometre doğu ve batı yönü hariç) Somali; Guji ve Borena bölgeleri (Oromiya'da); ya da güney Omo bölgesi, Segen (Derashe, Amaro, Konso ve Burji) insan yaşam bölgesi, Bench Maji bölgesi, Sheka bölgesi, Dawro bölgesi, Keffa bölgesi, Konta ve Basketo Woredas (Güney, ulusları ve insanları yaşam bölgesi) alanlarında yeni bir yatırım gerçekleştiren yatırımcılar yukarıda belirtilen sürelerin bitiminden itibaren takip eden 3 yıl boyunca %30 oranında gelir vergisi indiriminden yararlanabilmektedir.

Ayrıca, mevcut hizmet ya da üretim yerini genişleten ya da güncelleyen ve hizmet ve üretim kapasitesini en az %50 oranında artıran ya da mevcut şirket üzerinden %100 yeni ürün ve hizmet hattı kuran yatırımcılar da yukarıda belirtilen teşvikten yararlanabilmektedir.

Ülkede üretilen hizmet ya da ürünlerinin %60'ını ihraç eden ya da bunları ihraç eden bir ihracatçıya arz eden yatırımcılar gelir vergisinden ilave 2 yıl daha muaf tutulabilmektedir.

2.2. GAYRİ MALİ TEŞVİKLER:

Gayri mali teşvikler ihracat ürünleri üreten tüm yatırımcılara sağlanmaktadır. Bu yatırımcılara 'tedarikçi kredisi' aracılığıyla yatırım projeleri için gerekli makina ve teçhizat ithalatına izin verilebilmektedir.

2.2.1. Zararın Aktarımı (Loss Carry Forward):

Gelir vergisi muafiyeti süresi boyunca zarar gören firmalar bu zararlarını gelir vergisini muafiyetinin sona erdiği dönemden sonra muafiyet süresinin yarı dönemine kadar aktarabilirler. Gelir vergisi muafiyeti süresi içerisinde ortaya çıkan zararlar maksimum 5 yıl için ileriye aktarılabilir.

2.2.2. İhracat Teşvikleri:

Bu teşvikler ihracat gerçekleştiren tüm ihracatçılar (yarı işlenmiş deri-%150 hariç) için geçerlidir

- Gümrük vergisi iade programı (Duty drawback Scheme): Bu plan kapsamında ihracatçılara ihraç ürünlerinin üretimi için gerekli olan hammaddenin gerek yurt içi gerekse yurt dışından

temini aşamasında ortaya çıkan gümrük ve diğer vergilerden muaf tutulma fırsatı sunulmaktadır.

- Belgeli kayıt programı (Voucher scheme): bu belge parasal değeri olan, hammadde ithalatında ödenen gümrük ve diğer ödenen vergilerin yerine geçebilen parasal değeri olan bir belgedir. Bu belge yalnızca ihracatçılara sağlanmaktadır.

- İpotekli fabrika ve imalathane programı (Bonded Factory and Manufacturing Warehouse Schemes): Belgeli kayıt programında yer almayan fakat ipotekli fabrika veya imalathanede üretim gerçekleştirme lisansı olan üreticiler hammadde ithalatında gümrük vergisinden muaf tutulabilmektedir.

2.2.3. Gayri Mali İhracat Teşvikleri:

- İhracatçılara firmalarının gelecek operasyonlarında kullanmaları amacıyla kazandıkları dövizlerin %50'sine kadarını bir bankanın mevduat hesabında tutmalarına izin verilmiştir.

- İhracatçı firmalara Franco Valuto sistemi kapsamında hammadde ithalatı izni verilmektedir.

- İhracatçılar risk azaltıcı ve yurt dışından kaynaklı müşteri hatalarını dayalı garanti altına alan ihracat kredi garanti programından yararlanabilmektedir.

2.2.4. Sermayenin yurt dışına aktarımı:

Yabancı bir yatırımcının Etiyopya'dan yurtdışına para çıkarmasında zorluklar bulunmaktadır. Zira mevcut durumda Etiyopya'da döviz kıtlığı bulunmakta olup, kar transferleri için Etiyopya Merkez Bankasından izin alınması gereklidir. Ancak, Etiyopya Merkez Bankası mevcut durumda (2024 yılı Nisan ayı itibariyle) yurtdışına döviz transferlerinin onayını yapmamaktadır.

C. ETİYOPYA'DA TÜRK YATIRIMLARI

1. Önde Gelen Yatırımlar ve Sektörler Hakkında Bilgilendirme

Türkiye Etiyopya'da önemli yatırımcı ülkeler arasında yer almaktadır. Firmalarımız genellikle küçük ve orta ölçekli firmalar olup Etiyopya genelinde yaklaşık 20.000 insana istihdam yaratmaktadır. Bu kapsamda, Etiyopya Yatırım Komisyonu (EIC) verilerine göre ülkede 2024 yılı itibariyle 217 adet Türk firması faaliyet göstermektedir. Bu kapsamda bazı önde gelen yatırımlarımız aşağıda yer almaktadır.

EuroCable: Ülkemizin Etiyopya'da önde yatırımlarından olan tesis Addis Ababa'da bulunmaktadır. Elektrik ve optik kabloların imalatına yönelik üretim gerçekleştiren firmanın yatırımı yaklaşık 80 milyon ABD Dolarıdır. Yaklaşık 300 kişiye istihdam sağlanmaktadır.

Demka Tekstil: Şirket hazır giyim alanında üretim yapmaktadır. Addis Ababa'da bulunan üretim tesisi yaklaşık 500 kişiye istihdam sağlamakta olup, ülkemizin önde gelen yatırımlarındandır.

Vita Food: Gıda sektöründe faaliyet gösteren şirket şekerleme üretimi yapmaktadır. Yaklaşık 100 kişiyi istihdam eden şirketin markası ve ürünleri Etiyopya'da bilinmekte ve rağbet görmektedir.

D. ETİYOPYA'DA DİĞER ÜLKELERİN YATIRIMLARI

UNCTAD'ın 2022 Dünya Yatırım Raporu'na göre, Etiyopya'ya doğrudan yabancı yatırım girişi 2,4 milyar ABD dolarından 2021'de 4,2 milyar ABD dolarına yükselmiştir.

Toplam DYY stoğu ise 31,6 milyar ABD doları seviyesindedir. Çoğu yabancı yatırım, petrol arıtma, madencilik, emlak, imalat ve tarım sektörlerine yöneliktir.

Çin, üretim ve hizmetlere önemli yatırımlarla doğrudan yabancı yatırım projelerinin %60'ını oluşturan en büyük yatırımcıdır. Diğer ana yatırımcı ülkeler Suudi Arabistan, Amerika Birleşik Devletleri, Hindistan ve Türkiye'dir.

Ayrıca, Etiyopya hükümeti verilerine göre 2021-22 mali yılının ilk dokuz ayında (21 Temmuz-22 Haziran) Etiyopya yıllık %18,3'lük bir artışla 2,43 milyar ABD doları DYY çekmiştir.

- **Africa Juice Tibila Share Company;** 2009 yılında meyve suyu üretmek amacıyla yatırım yapan, Hollanda temelli, 2.400 kişiyi istihdam sağlayan bir firmadır.

- **Castel Winery PLC;** 2007 yılında şarap üretimi gerçekleştirmek amacıyla 540 milyon Birr sermaye ile kurulmuş bir firmadır.

- **Esmeralda Farms;** ABD Miami temelli, kesme çiçek üretimi amacıyla 2014 yılında kurulmuş bir firmadır.

- **Herburg Roses;** 2006 yılında kesme çiçek üretimi amacıyla kurulmuş Hollanda temelli bir firmadır.

- **Huajan PLC;** 2 milyar ABD doları sermayeyle ayakkabı üretimi amacıyla 2011 yılında kurulmuş Çin temelli bir firmadır.

- **Otto Kessler;** deri sektöründe faaliyet gösteren Almanya temelli bir firmadır.

-**Hiroki Co. Ltd.;** Deri sektöründe faaliyet gösteren Japonya temelli bir firmadır.

- **ALFA Fodder and Dairy Farms;** tarım sektöründe faaliyet gösteren Avrupalı iştiraklerin yer aldığı bir firmadır.

- **Joy Tech Fresh;** tarım alanında faaliyet gösteren bir firmadır.

- **Julphar;** Sağlık sektöründe faaliyet gösteren bir firmadır.

E. YATIRIMCILAR İÇİN YARARLI BİLGİLER

1. Faydalı Linkler

1. Faydalı Linkler

- ✓ Etiyopya'da uygulanan vergiler: <https://customs.erca.gov.et/taxation-simulation/?lang=en> ve
- ✓ <https://customs.erca.gov.et/taxation-simulation/?lang=en> adreslerinden ulaşabilirsiniz.
- ✓ Etiyopya'da yatırım teşvik sistemi ve mevzuatına <https://www.investethiopia.gov.et/> adresinden ulaşabilirsiniz.
- ✓ İnşaat Bakanlığı : Ministry of Work and Urban Develement Addis Ababa/Etiyopya
Tel: 00251 115 541 271 Fax: 00251 115 541 268 E-mail: MWUDI@ethionet.et, web: www.ethiopianconstruction.org
- ✓ Konut Kurumu: Addis Ababa Housing Agency. Addis Ababa/Ethiopia Tel: 00251 11 5505203 Fax: 00251 11 5505896
- ✓ Müteahhitler ve Müşavirler Birliği : Construction Contractors Association of Ethiopia
P.O. Box: 22171, Code: 1000 Addis Ababa / Ethiopia Tel: 00251 11 618 59 92 Fax: 00251 11 663 96 17 E-Mail: conssas@ethionet.et, web: www.ethiopianconstruction.org
- ✓ Etiyopya Demiroolu Şirketi: Ethiopian Railways Corporation (ERC) P.Box: 27558/1000 Addis Ababa / Ethiopia Tel: 00251 11 618 82 22 - 00251 11 661 58 33 Fax: 00251 11 618 90 65 E-mail : erc.org@ethionet.et, web : www.erc.gov.et
- ✓ Etiyopya Yol İdaresi : Ethiopian Road Authority P.O.Box:1770 Addis Ababa / Ethiopia Tel: 00251 11 515 66 03 Fax: 00251 11 551 48 66 Web Site : www.era.gov.et
- ✓ Etiyopya Elektrik Şirketi : Ethiopian Electric Power Corporation (EEPCO)
P.O.Box: 1233 Addis Ababa / Ethiopia Tel: 00251 11 155 08 11 Fax: 00251 11 155 1324-mail: eelpa@ethionet.et Wepsite: www.eepco.gov.et
- ✓ Addis Ababa Belediyesi : Addis Ababa City Administration, Office of the Mayor,
P.Box: 356 or 2445 Addis Ababa / Ethiopia Tel: 00251 11 155 51 09 / 00251 11 155 81 10 / 00251 11 155 01 11 Fax: 00251 11 155 36 88 E-mail: mayor@ethionet.e

Taha Alperen SALAR
Addis Ababa Ticaret Müşaviri